

врахування досвіду нашого найближчого західного сусіда при вирішенні проблем, що виникають при регуляції відносин між державою та церковними інституціями, а також тенденцій у розвитку цих відносин.

Особливо важливою є подана монографія у сучасних реаліях, коли відбуваються потужні зміни в Україні. Наразі, поряд зі становленням громадянського суспільства та закріпленням демографічних засад відбувається також й актуалізація питань, пов'язаних з різними аспектами функціонування релігій: фінансуванням, освітою, капеланством тощо. Початок цих трансформацій у нормативно-правовій сфері викликає необхідність глибокого аналітичного дослідження, адже врахувати несуміжні наслідки є досить складним завданням. Саме тому залучити надбання досвіду Польщі, яка деякі із цих етапів пройшла успішно, але деякі складнощі долає досі, є необхідністю, яка, на жаль, не всіма учасниками процесу інституцізації державно-релігійних відносин в Україні усвідомлюється. З огляду на це запропонована монографія буде корисною не лише науковцям, але й відповідним державним, політичним та релігійним діячам.

Особливо необхідно відмітити ретельну роботу авторки безпосередньо з правовими документами, аналіз не лише чинних законодавчих актів, але й законотворчих і законодавчих ініціатив, що дозволяє отримати цілісну картину про шляхи розвитку державно-церковних відносин, враховувати можливі ризики при обранні того чи іншого їх розвитку, а також зважати на можливі наслідки, базуючись на досвіді такого розвитку (на основі аналізу досвіду у відповідних сферах у Польщі). Саме цьому присвячено перший розділ монографії «Правове врегулювання державно-конфесійних відносин в Україні та в Польщі: стан, проблеми та шляхи вдосконалення».

Варто зважати на те, що Л. Д. Владиченко не просто перелічує документи чи робить на них посилання, вона аналізує їх, надаючи розгорнуте тлумачення, вибудовуючи причинно-наслідкові зв'язки та висвітлюючи тенденції. З огляду на досвід роботи авторки у сфері, де вона безпосередньо була задіяна у процесі державно-церковних відносин, аналітика є не сухою та теоретичною, а практичною та глибоко виваженою з точки зору практичної значущості.

До безперечного наукового здобутку авторки необхідно віднести також дослідження історії розвитку державних та громадських консультативно-дорадчих органів України як суб'єктів державно-конфесійних відносин, адже за останню чверть століття в нашій державі відбувалися дуже швидкоплинні та складні зміни як у сферах впливу, так і у системі підпорядкування та обсягах і формах повноважень цих органів. Особливо необхідно відзначити ретельний аналіз у відмінностях функцій, які, відповідно до документів, виконують центральна та регіональні адміністрації, чому присвячено другий розділ монографії. Ця частина дослідження має важливе теоретико-системне наповнення, адже висвітлює складні трансформації, які відображають різні етапи регуляції державно-конфесійних відносин, їх характерні особливості та наслідки, до яких призвело їх функціонування саме в таких формах. На особливу увагу заслуговує компаративне співставлення громадських консультативно-дорадчих органів у відповідній тематиці дослідження сфері України та Польщі, адже саме ці суб'єкти правовідносин засвідчують рівень розвитку громадянського суспільства та відображають особливий

етап в становленні відносин між державою та релігійними інституціями.

При цьому особливо вагомим є те, що авторка не ідеалізує іноземний досвід, який ілюструє процес становлення європейських демократичних засад при побудові відносин між визначальними сферами суспільно-культурного життя людини – державною та релігією (у вигляді інституційно оформлених організацій). Монографія містить ретельний аналіз прикладів не завжди вдалої державної регуляції конфесійних відносин у Польщі, акцентує увагу на шляхах подолання суперечливих і складних реалій, а також громадські настрої щодо визначальних питань – фінансування, реституції тощо. Врахування як позитивних, так і негативних надбань є необхідною умовою раціонального та виваженого розвитку, саме тому запропоноване дослідження є унікальним та необхідним для сучасних українських реалій.

При дослідженні державно-конфесійних відносин неможливо уникнути провідних питань – релігійної освіти, повернення власності релігійним організаціям, капеланства, чому присвячено відповідний розділ монографії. Авторкою проаналізовано наявний досвід шляхів регуляції цих сфер, виокремлено існуючі проблеми та показано механізми гармонізації відносин між державними та релігійними організаціями в питаннях їх урегулювання. Важливо відзначити, що інші розділи присвячено, в першу чергу, дослідженню вітчизняної ситуації, а цей розділ висвітлює в першу чергу досвід Польщі, де процеси регуляції окреслених сфер існують досить давно, тож саме на їх прикладі можна прослідкувати позитивні та не завжди вдалі аспекти практики впровадження в Україні тих шляхів, які на сьогодні є найбільш показовими тенденціями.

Необхідно підкреслити авторське дослідження особливостей статистичного обліку релігійної мережі в Україні та в Польщі. Дані аспекти рідко стають предметом аналізу релігієзнавців, тому мають безперечну наукове значення, особливо з огляду на увагу до практичних аспектів ведення такого обліку. Надзвичайно ваговою є не просто наявність у монографії статистичних даних та їх узагальнення, але й співставлення з реальним сучасним станом конфесійної палітри. При цьому Лариса Дмитрівна увагу приділяє саме інституційній мережі релігійних організацій, що є логічним наслідком дослідження законодавства та нормативно-правової бази, яка регулює державно-конфесійні відносини України та Польщі.

Особливістю тексту поданої монографії є надзвичайно аналітично насичений текст, величезний обсяг опрацьованих джерел та детальне посилання на них. Вдумливе ставлення авторки до порівняння, врахування історичних передумов, ретельне залучення нормативно-правової бази дозволило здійснити багатоаспектний та цілісний аналіз відносин між державними та релігійними інституціями України та Польщі, сповнений вагомими практичними рекомендаціями.

Наприкінці хотілося б ще раз наголосити, що аналогів такого дослідження на сьогодні немає, а залучення глибокого юридичного у своїй суті аналізу в релігієзнавчих дослідженнях використовується вкрай рідко, тож скористатися нагодою і прочитати монографію «Україна та Польща: компаративний аналіз відносин між державними і релігійними інституціями» Владиченко Л. Д. варто хоча б заради того, щоб розширити

власні уявлення про релігієзнавство в сфері державно-конфесійних відносин та долучитися до виваженого наукового компаративіського підходу, що навіть в академічних виданнях випадає не так часто. *Вікторія КРИШМАРЕЛ, кандидат філософських наук*

Підпишіться на сторінку ІРС в [Facebook](#) і [Twitter](#) – експертний погляд на законодавство і релігійне життя в Україні та світі.

Інститут релігійної свободи, Київ

www.irs.in.ua